

18 MART ÇANAKKALE DENİZ SAVAŞI

Cemalettin TAŞKIRAN*

ÖZET

Çanakkale Savaşları İngiltere'nin öncülüğünde Fransızların ve çok sınırlı olarak da Rusya ve Avustralya'nın katılımı ile gerçekleşmiştir. Cephenin açılma önerisi Rusya'dan gelmiş ve planlamayı da Churchill yapmıştır.

Boğazları deniz trafiğine kapatan Osmanlı Devleti 28 Ekim'de Karadeniz'de donanması ile Rus gemi ve limanlarını bombalamıştır. Bu olay üzerine önce Rusya ve arkasından da İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır.

1914 yılı sonunda Çanakkale Boğazı'nı ele geçirme planlarını yapan Churchill, Boğazların ele geçmesiyle Rusya'ya destek yolunun açılacağını ve Bulgaristan ve Romanya'nın da kendi yanlarında savaşa gireceğini hesaplamıştır.

Şubat ayında yapılan bir kaç denemeden sonra Mart 1915 de fırtınalı olmayan bir günde Çanakkale'ye deniz saldırısı başlayacaktır. Ama bu saldırıdan kısa bir süre önce, 8 Mart'ta Nusret mayın gemisinin Boğazın en geniş yeri olan ve İtilaf Devletleri gemilerinin manevra yaptığı Erenköy koyuna boğaza paralel olarak döşediği 26 mayın savaşın kaderini değiştirecektir.

18 Mart sabahı önde İngiliz zırhlıları, ikinci sırada Fransız zırhlıları olmak üzere İtilaf Devletleri donanması saldırıya geçmiştir. Amaçları ilk mayın hatlarından başlayarak mayınları temizlemek ve Boğazın en dar yerine yaklaşarak her iki kıyıdaki Türk savunma mevzilerini susturarak Çanakkale Boğazı'nı aşmaktır.

Bu çalışmada 18 Mart Çanakkale Deniz Savaşı'nın ayrıntıları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, 18 Mart Çanakkale Deniz Savaşı, Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa.

---

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi.

BATTLE OF THE DARDANELLES ON MARCH 18

ABSTRACT

The naval operations in the Dardanelles Campaign of the First World War were mainly realised by the Royal Navy with substantial support from the French and minor contributions from Russia and Australia.

The Ottomans closed the Dardanelles to Allied shipping. On October 28, the Ottoman fleet began raiding Russian assets in the Black Sea. Odessa and Sevastopol were bombarded, a minelayer and gunboat were sunk.

Churchill had entertained plans of capturing the Dardanelles by the end of 1914. An attack on the Dardanelles, would give Russia a supply route and might encourage Bulgaria and Romania to join the allied side.

After some essays the event that decided the battle took place on the night of March 8 when the Ottoman minelayer *Nusret* laid a line of mines in Eren Köy Bay, just inside the entrance to the straits. The Ottomans had noticed the British ships turned to starboard into the bay when withdrawing. The new line of between 20 and 26 mines ran parallel to the shore, were moored.

The British plan for March 18 was to silence the defences guarding the first five minefields, they would be cleared overnight by the minesweepers. The next day the remaining defences around the Narrows would be defeated and the last five minefields would be cleared. The operation went ahead without the British or French becoming aware of the recent additions to the Ottoman minefields. The battleships were arranged in three lines, two British and one French, with supporting ships on the flanks and two ships in reserve.

This study focuses on the details of the Battle of the Dardanelles on March 18.

Key Words: Çanakkale, Battle of Dardanelles on March 18, Ottoman Empire, United Kingdom, France.

Çanakkale muharebeleri söz konusu olunca, biz Türkler, gururla ve haykırarak “Çanakkale Geçilmez!” deriz. Buna inanarak ve bunu övünerek söyleriz. Oysa bu değerlendirme, 1916 yılından sonra ve Çanakkale savaşlarının sonucu bilinerek yapılan bir değerlendirmedir. Bugün sadece biz değil, bütün dünya biliyor ki Çanakkale Boğazı Türklerin elinde olduğu sürece savaşarak geçilemez. Ama 1915 yılında, yani Çanakkale savaşları başlamadan önce genel kanaat böyle değildi. Tam aksi bir anlayış vardı. Çanakkale’nin geçilemeyeceği düşünülmediği gibi, çok kolayca ve zorlanmadan geçileceği hesaplanıyordu.

Çanakkale’yi geçilmez yapan Türk insanının vatan sevgisi ve onun bağımsız yaşama isteğidir. Bu tespiti yapmadan ortaya konulacak her türlü değerlendirme, en azından eksik olacaktır.

Çanakkale Boğazı’na saldırı ve orada bir cephe açılması fikrinin bir Rus isteği ile ortaya çıktığı bilinmektedir. 1914 sonlarında Doğu cephesinde, Erzurum Köprüköy ve Azap saldırılarının Osmanlı lehine geliştiği bir sırada, Rus Çarı II. Nikola, 2 Ocak 1915’de İngiltere’ye müracaat ederek, Doğu Anadolu’da savaştığı Türkiye’nin herhangi bir zayıf yerinde yeni bir cephe açıp-açamayacaklarını ve kendilerine askerî malzeme konusunda yardımcı olup olamayacaklarını sordu¹.

Çar bu isteği yaparken asla Çanakkale Boğazı’nda bir cephe açılacağını düşünmüyordu. Fakat Çar’ın isteğinin Londra’da değerlendirildiği günlerde, Çanakkale Boğazı’na saldırı düşüncesi İngilizlerde, özellikle de Churchill’de, netleşmişti söylenebilir². İngilizlerce Boğaza yapılacak saldırının tartışılan yanı, yapılacak seferin yalnız savaş gemileriyle mi, yoksa aynı zamanda kara kuvvetleri tarafından desteklenmesi suretiyle mi yapılacağıydı³.

¹ Andre Mandelstam, “20. Yüzyılda Rusya’nın Akdeniz’e Çıkış Politikası”, **Ulus Gazetesi**, 1.11.1946, Tefrika no:565, aktaran: Süleyman Kocabaş, **Türk-Rus Mücadelesi**, İstanbul 1989.

² C. F. Aspinal. Ogländer, **Gelibolu Askeri Harekatı**, c. 1, İstanbul 2005, s.67.

³ C. F. Aspinal. Ogländer, **a.g.e.**, c. 1, s.82,83.

Churchill, bir yandan İngiltere Başbakan'ına savaşın söz konusu olmasından buyana Gelibolu'ya saldırılmasını istemekte olduğunu, Çanakkale Boğazı'nın sadece savaş gemileriyle zorlanacağını, bu suretle de Rusya'nın "yeni cephe" isteğinin de yerine getirilmiş olacağını bildirdi.

Churchill, diğer yandan da 3 Ocak 1914'de , Çanakkale'yi abluka altında bulunduran Amiral Carden'den Boğazın yalnız denizden zorlanmasının mümkün olup olmadığını sordu. Kendisinin bu saldırıyı çok istediğini, bu iş için eski savaş gemilerinin kullanılacağını da belirtti⁴.

Amiral Carden 5 Ocak'ta verdiği cevapta bir baskınla Çanakkale Boğazı'nın zorlanabileceğini sanmadığını fakat esaslı bir plan yapılarak çok sayıda gemiyle bu saldırının gerçekleştirilebileceğini bildirdi⁵.

Bu cevap hem Churchill, hem de İngiliz savaş komitesi üyelerini tatmin etti. Bu suretle Churchill'in Çanakkale Boğazı'na saldırı ile ilgili düşünceleri de gerçekleşecekti.

Daha sonra 20 Ocak'a kadar sürecek zaman içinde saldırı planı hazırlıkları yapıldı. Bu arada Boğaz hareketına Fransa'nın da katılmasına çalışıldı. Bu amaçla Churchill, Fransa'dan işbirliği, saldırı tasarısı üzerinde anlaşma, birlikte hareket etme ve birlikte taarruz etme isteğini Fransızlara ilettili⁶.

Fransa Deniz Bakanı Victor Augagneur ise kendi ülkesinin düşüncesini şöyle özetliyordu:

"Bu harekate katılmamak, başarıya ulaşması durumunda İngiliz donanmasının yalnız başına İstanbul'a girmesine göz yummak demektir. Oysa bu durum, doğuda büyük çıkarları olan ülkemiz için millî gururumuzun sarsılması ve çıkarlarımızın tehlikeye düşmesi demek olurdu..."⁷.

⁴ C. F. Aspinall, Ogländer, a.g.e., s.83, 84.

⁵ A. Thomazi, Çanakkale Deniz Savaşı, Ankara 1997, s.16-17.

⁶ A. Thomazi, a.g.e., s.20.

⁷ Ertuğrul Efekan, Sonkale Çanakkale, Ankara 2006, s.14.

Böylece Fransa da bu harekate katılmayı kabul etti.

Rusya'ya önce haber verilmemişti⁸. Harekattan daha sonra haberdar olan Rusya, İstanbul'a kendilerinden önce İngilizlerin girmesinden endişeleniyor ve Boğaz hareketında yer almak istiyordu. Ancak içinde bulunduğu şartlarda Rusya Çanakkale Boğazı hareketine elindeki en iyi gemilerden biri olan Askold Kruvazörü'nü göndermekle yetindi. Yapımı 1899'da tamamlanmış olan gemi, 6 bin tonluk ve 183 mm'lik 12 adet topa sahip olup, beş bacalı idi. Askold 1915 Şubat ayı sonlarına doğru Amiral Carden komutasındaki İngiliz Fransız ortak donanmasına katıldı. Ancak İngiltere ve Fransa aslında Rusya'nın bu planlar içinde yer almak istemesinden çok da memnun oldu denilemez. Bu düşünceden hareketle Askold Kruvazörü doğrudan Çanakkale Boğazı'na gönderilmedi. 3 ve 7 Mart 1915 tarihlerinde Müttefikler tarafından girişilen İzmir ve Urla'nın bombardımanı sırasında Askold görev aldı. Daha sonra doğu Akdeniz bölgesine geri gönderildi. Fakat sonradan, 12 Mart'ta, Rusların isteği ile Askold, Marmara'ya girmesi planlanan donanmanın Fransız gemileri grubuna katıldı. Yine de 18 Mart'taki çıkarma hareketinde Boğaza giren gemiler arasında Rus kruvazörüne yer verilmedi⁹.

Çanakkale Boğazı'na saldırı planı Amiral Carden tarafından hazırlandı. Plana göre, önce Boğazın girişini savunan dış bataryalar uzun mesafelerden bir ateşle tahrip edilecekti. Dış bataryaların ikisi Boğazın Anadolu yakasında bulunan Orhaniye ile Kumkale'de, diğer ikisi de Rumeli yakasındaki Ertuğrul ile Seddülbahir'de bulunuyordu. Boğazın bu tabyalar arasındaki genişliği 4 km kadardı. Bundan sonra Boğaza girilerek Anadolu yakasında Kepez ve Rumeli'de Kilitbahir'e kadar olan ve merkez savunma sistemi denilen tahkimat ve buralardaki bataryalar bombalanarak tahrip edilecekti. Bu da tamamlanınca Çanakkale ile Nara Burnu arasındaki savunma sisteminin son kısmı ateş altına alınacak ve Marmara'ya girilerek İstanbul'a yönelik-

⁸ A. Thomazi, **a.g.e.**, s.20.

⁹ <http://www.forumtt.net/canakkaledeki-tek-rus-kruvazoru-askold.-> 28.11.2009; A. Thomazi, **a.g.e.**, Ankara, 1997, s.32.

necekti. Bu bombardıman aşamalarının her birinde savaş gemileri yol almaya başlamadan önce torpil alanları temizlenmiş olacaktı. Planın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi havaların iyi gitmesine; yeterli cephane sağlanmasına ve Türklerin savunmada göstereceği zafiyet ve yılgınlığa bağlanmıştı¹⁰.

Diğer tarafta ise Türk Genelkurmayı, Boğazın savunma sisteminde mayınlardan yararlanmaya büyük önem vermişti. 3 Ağustos 1914'de seferberlik ilanından sonra, Ağustos ayının ortalarından itibaren Boğaza mayın hatları döşenmişti. Aralık ayı sonuna doğru boğaza döşenen mayın hatları 9 sıra olmuştu. Bunların bir kısmı sabittti. Ana mayın hatları 1.5 km genişliğinde bulunan ve Çanakkale Boğazı'nın en dar yeri olan Soğanlıdere - Dardanos önünden başlamıştı. Kıyılarına da bu hatları koruyacak gizli obüs bataryaları da yerleştirilmişti¹¹.

Genel Kurmay Başkanı Enver Paşa, yalnız denizden yapılacak bir saldırı ile Çanakkale'nin geçilmesinin imkansızlığını görmekteydi. Bu nedenle İstanbul'da halk arasında dedikoduların uyandırmış olduğu korku, kuşku ve telaşa pek aldırmıyordu. Ona göre, düşman büyük istihkamları uzaktan ateş hattına alabilir, tahrip de edebilirdi. Fakat mayın hatlarını savunan bataryaları tahrip etmek için onların çok yakınına kadar gelmesi gerekliydi. Bu durumda da yaklaşan gemiler küçükse, kolaylıkla batırılabilirdi. Büyük savaş gemileri ise batırılma korkusuyla zaten oraya kadar yaklaşamayacaklardı. Şayet düşman donanması mayın hatlarını geçip Çanakkale şehri önüne kadar gelir, Boğazı kıvrılarak Nara Burnu'nu dönüp Marmara'ya geçerse, bu kez de karşısında Türk donanmasını bulacaktı. Türk donanması küçüktü ama etkili toplara sahipti. Oysa dar olan Nara Burnu'nu teker teker dönmeye mecbur olan düşman gemileri, bu dönüş esnasında Türk gemilerine karşı ancak 2 topla ateş edebilecek durumda olduğu halde, 5 kilometreden fazla olmayan etki menzili içinde Türk donanma-

¹⁰ A. Thomazi, **a.g.e.**, s.17.

¹¹ **I.Dünya Harbinde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekatı**, V. Cilt, 1 nci,2 nci ve 3 ncü Kitapların Özetlenmiş Tarihi, Ankara 1997, s.24.

sının en aşağı 30 topu onları karşılayacaktı. Bu durumda en büyük zırhlı gemiler bile batırılabilirdi.

İngilizler için Çanakkale Boğazı'nın geçilmesi İstanbul'un Ruslar tarafından ele geçirilmesi önlenerek İngiliz hakimiyetine geçmesi demektir. Bu durumda Osmanlı Devleti toprakları ve ordusu ikiye bölünmüş olacağından mecburen barış yapmak zorunda kalacaktı. Buna yanaşmadığı taktirde de kısa zamanda savaş dışı bırakılacağına şüphe yoktu. Bu durumda Rusya ile batılı müttefikleri arasında bağlantı kurulacak, karşılıklı ekonomik ve askeri yardımlaşma sağlanacaktı. Bütün bunlardan başka Dünya Savaşı'nın başlangıcından beri tarafsız kalan Bulgaristan ve Romanya'nın, İngiltere ile Fransa'nın yanında savaşa girecekleri düşünülüyordu. Böylece de Almanya ile Avusturya'nın etrafındaki çember tamamlanmış olacaktı. Yani İngilizler için, Dünya Savaşı'nı bitirmenin yolu, Çanakkale Boğazı'ndan geçmekteydi.

Yukarıda sözü geçen Carden planının uygulanmasına 19 Şubat saat 10'da başlandı. Saldırının amacı önce Boğazın girişini koruyan Kumkale, Orhaniye, Ertuğrul ve Seddülbahir'deki tabyaları yok etmektir. İki Fransız, dört İngiliz olmak üzere altı zırhlı bu işi başarmak için görevlendirilmişti. Bu gemiler 12.000 ile 10.000 metre mesafeden bataryalar üzerine ateşe başladılar.

Menzilleri kısa olan Türk bataryaları susmak zorunda kaldılar. Saat 12'den sonra zırhlılar kıyılara yaklaşarak 7000 metreye yaklaşır daha yakından ateş etmeye başlayınca, Türk bataryaları da karşı ateşe başladılar. İki düşman gemisi isabet aldı. Amiral Carden saat 17.30 da geri çekilme emri verdi. İtilaf Devletleri'nin dış bataryaları bir günde tahrip etmek ümidi suya düştü. Ertesi gün daha da kötüleşen hava şartları İtilaf Devletleri'nin saldırısını 25 Şubat'a kadar geciktirdi¹².

Havaların mevsime göre biraz düzeldiği 25 Şubat'a dış bataryalar üzerine saldırı tekrar başladı. Bu kez saldırıya 12 gemi katıldı. Türk

¹² A. Thomazi, a.g.e., s.24-25.

bataryaları top menzilleri alanına giren gemilere güçlü bir karşılık verdiler. İki gemiye önemli kayıplar verdirdiler. Ancak bataryalarımızın etkileri, bu çok güçlü gemileri ilerleyişlerinden alıkoyacak durumda değildi. İtilaf gemileri yollarına devam ettiler. Yoğun ateş açıyorlardı. Türk bataryaları ateşi kesti ve kıyılardan içerilere çekildi. Bunun üzerine İtilaf Devletleri 25 Şubat hareketinin sonuçlarını anlamak için tabyalara asker çıkardı ve henüz kullanabilecek gibi görünen kalan topları tahrip ettirdi. İtilaf Devletleri'nce Boğaz dış bataryaların susturulması işi bu suretle sona erdi.

26 Şubat ve daha sonraki günlerde saldırı planının ikinci ve üçüncü aşamalarına yani iç bataryaların tahrip edilmesine girişildi. Amaç Dardanos ve Erenköy tabyalarını savaş dışı bırakmak için Boğaza girmekti. Savaş gemileri ateş ederken mayın tarama gemileri de kendilerine yol açacaktı. Planın bu bölümünün eylemini sağlamada hesapta olmayan engellerle karşılaşıldı. Kıyılarda yerleştirilmiş gizli ve hareketli sahra bataryalarıyla Dardanos tabyasının topçuları devamlı olarak yer değiştiren mayın tarama gemilerine devamlı ateş ediyorlardı¹³.

Bu kısmi başarılarla rağmen, Churchill, 11 Mart'ta filonun Marmara'ya girmesi üzerine, güvenliğin korunması için kara kuvvetlerine ihtiyaç duyulduğunu gördü. Hemen kara kuvvetlerinin oluşturulmasına girişildi. Bu kuvvete general Hamilton komutan olarak atandı ve Çanakkale'ye gönderildi.

15 Mart'ta Çanakkale Boğazı'na kesin saldırı için karar verildi. 18 Mart'ta Boğaza gerilecekti. Ne var ki, saldırı kararının alınmasından bir gün sonra, yorgunluktan, sinirden ve uykusuzluktan güçsüz düşen Amiral Cardin hastalandı. Doktoru kendisine Londra'ya dönmesini tavsiye etti. 17 Mart'ta da Amiral Carden'in yerine onun Kurmay başkanlığını yapmakta olan Vis Amiral de Robeck atandı¹⁴.

Türk tarafında ise Çanakkale Boğazı ile İstanbul'u savunmak görevi Balkan Harbi sonrası Almanya'dan orduyu ıslah amacıyla gelen

¹³ A. Thomazi, **a.g.e.**, s.26-27.

¹⁴ A. Thomazi, **a.g.e.**, s.34-35.

Liman Von Sanders'e verilmişti. Liman Paşa I. Orduya komuta ediyordu. Bu ordunun I. Kolordusu Gelibolu Yarımadası'na, 15. Kolordusu Çanakkale'nin Anadolu kıyılarına, 6. Kolordusu da Yeşilköy bölgesine yerleştirilmişti. Karadeniz'e açılan İstanbul Boğazı'nın savunması ise Vehip Paşa'nın komutasında bulunan 2. Orduya verilmiş bulunuyordu. Boğazların savunması ile görevli kuvvetlerin tümü 200.000 kadardı. Daha sonra Çanakkale cephesi için oluşturulacak 5. ordu da Liman von Sanders paşa emrine verilecekti.

Yeni komutan Amiral De Robeck de Carden'in saldırı planını uygulayacaktı. Plan, Boğazın iki kıyısındaki bataryaların susturulması, mayınların, torpillerin temizlenmesi, bu suretle açılacak yoldan filonun Boğaza girmesine imkan sağlanmasından ibaretti. De Robeck bu planı başarıyla gerçekleştirmek için savaş gemilerini üç grupta savaş düzenine soktu.

Birinci grupta Queen Elizabeth, Agememnon, Lord Nelson ve İnflexible bulunuyordu. Bunlar güneye doğru yönelmişlerdi. Bu üç savaş gemisinin sahra bataryalarına karşı güvenlikleri kuzey kanatta Prince George ve güney kanatta Triumph gemileri tarafından sağlanacaktı.

İkinci grup, Amiral Guepratte komutasında dört Fransız zırhlısından kurulmuştu; Buffren, Bouvet, Goulois ve Charlemagne. İlk ikisi Boğazın Anadolu kıyılarını, diğer ikisi de Rumeli kıyılarını bombalayacaklardı.

Üçüncü grubu oluşturan İrresistable, Albion, Vengeance, Swiftsare ve Magestic gemileri yedekte bırakılmışlardı. Üçüncü grup gemileri sırası gelince ikinci grubun yerini alacaklardı. Daha sonra da Cornwallis, Conapus, Dorthmouth ve Dublin kruvazörleri geliyordu. Bunlardan ilk ikisinin görevi mayın taramak, diğer ikisinin de aşırma ateşi yaparak Türk sahra bataryalarını arkadan vurmaktı¹⁵.

Aslında Çanakkale bölgesi savunma karargah komutası Albay Cevat, 18 Mart'tan önce Bozcaada'da düşman savaş gemilerinin

¹⁵ A. Thomazi, a.g.e., s.36.

toplanmakta olduğunu haber almıştı. 18 Mart sabahı da bir keşif uçağımız Bozcaada'da büyük bir hareketlilik olduğunu haberini getirmişti. Bu saldırının başlaması demektir.

18 Mart'ta saat 10 civarında Boğaza giren İtilaf Devletleri donanması girişteki tabyalarımızı uzak mesafeden etkili topları ile susturdu. Daha sonra, saat 11.15'te birinci grubun saldırısı başladı. Queen Elizabeth, ağır toplarıyla uzak mesafeden önce Çimenlik tabyasına sonra Çanakkale şehrine daha sonra da Hamidiye tabyasına ateş ediyordu. Çimenlik tabyası iki isabet aldı. Çanakkale şehrine açılan ateşlerden dolayı yangın çıktı. Hamidiye tabyasında da tahribat meydana geldi¹⁶. Saat 11.35'te Lord Nelson gemisi, Rumeli yakasındaki Hamidiye tabyasına, George ve Triumph gemileri, Mecidiye, Yıldız ve Dardonos tabyalarına ateş açtılar. Fakat zırhlılar bu tabyalardan daha çok, görünmeyen ve görüldüğü anda hızla yer değiştiren sahra bataryalarından zarar görüyorlardı.

Öğle saat 12.30'da Amiral de Robeck Fransız gemilerinden kurulmuş olan ikinci grup gemilerine kıyılara yaklaşarak, yakın mesafeden bombardımanı devam ettirmesi emrini verdi.

Bunlar Erenköy hizasında duran İngiliz gemileri arasından geçerek kıyıya 400 metre kadar yaklaştılar. Bütün ağır toplarıyla Rumeli yakasında Kilitbahir ile Mesudiye tabyaları, Anadolu yakasında da Dardonos ile Beyaztepe mevkiilerini ateş altına aldılar. İtilaf Devletleri donanması Boğazın en dar yeri olan Kilitbahir ile Çanakkale arasına yönelmişti.

Deniz saldırısının en hareketli anı başlamıştı. Hava şartları Türklerin lehineydi. Gemi bacalarından ve toplardan çıkan sis ve dumanlar sayesinde Türk bataryaları görünmüyordu. Türk savunma komutanlığı düşman zırhlılarının merkez bataryalarına 14 kilometre kadar yaklaşması üzerine bu bataryalar tarafından da ateş edilmesi emrini verdi. Türklerin ağır toplarıyla ateşi düşman üzerine şaşırtıcı bir etki yaptı. Kaptan köprüsünden isabet alan İnflexible gemisi müretteba-

¹⁶ A. Thomazi, *a.g.e.*, s.44.

tına geri dönme emri verildi. Bouvet zırhlısında almış olduğu isabetten dolayı yangın başlamıştı. Geminin toplarının yarısı kullanılmaz hale gelmişti. 15 dakikada 14 isabet alan Suffren de savaş dışı kalmış sayılırdı.

Bu arada Çanakkale şehrinde düşman top ateşlerinin sebep olduğu yangın yayılmıştı.

Dardonos, Namazgah ve Hamidiye bataryaları, Fransız gemilerinin ateşi karşısında etkisiz kalmıştı. Fransız gemilerinin yıprandığını gören de Robeck, bu gemilerin geri dönmelerini ve üçüncü grup gemiler ile yedeklerin onların yerini almalarını emretti. Öndeki gemilerle yedektekiler yer değiştirecekti.

Fakat Boğazdan çıkmak, girmek kadar kolay değildi. Erenköy'de karanlık limanın güney kısmına, Erenköy açıklarından Doğuya doğru Nusrat adlı mayın gemisi 7-8 Mart gecesi, Ruslarca Karadeniz kıyılarına dökülüp Türkler tarafından toplanmış olan mayınlardan 26 tanesini yerleştirmişti¹⁷. Bu mayınlar diğerleri gibi Boğaza dik olarak değil, paralel olarak yerleştirilmişti. Onun için de kıyıda olabilecekleri tahmin edilmiyordu. İşte bu mayınlardan birine çarpan Bouvet bir kaç dakikada 640-700 kadar mevcudu ile sulara gömüldü. 5 subayla 51 er ancak kurtarıldı. Kurtarma işine karışan Gaulois zırhlısı da iki ağır top mermisi ile yaralanıp su almaya başlayınca diğer iki Fransız gemisinin yardımı ile savaş yerini terk etmek zorunda kaldı.

Saat 14.00'ten sonra savaş 6 İngiliz zırhlısı ile bataryalar arasında tekrar top atışları başladı. İrili ufaklı Türk toplarının her 2 kıyıdaki sayısı 230 civarındaydı. Bu toplardan etkin savunma ve atış yapabilenlerin sayısı 176 adetti. Bunlardan ancak 82'si Çanakkale'de 18 Mart Deniz saldırısında kullanılmıştır¹⁸.

Saat 15.15'te Irrsistable zırhlısı Beyaz tepe hizasında bir torpidoya çarparak yan yatmaya başladı. Makineleri su aldı. Hareket edemiyordu. Ocean zırhlısı onun yardımına gitti. Onu geriye çekmek isti-

¹⁷ I. Dünya Harbinde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekatı, V. Cilt, s.32.

¹⁸ I. Dünya Harbinde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekatı, V. Cilt, s.31.

yordu. Fakat akıntı iki gemiyi Anadolu kıyısına doğru sürüklemeye başladı. Ayrıca Rumeli tabyasından kahraman Seyit Onbaşı'nın attığı top mermisi Ocean'ın dümenine isabet etti. Seyit Onbaşı Rumeli Mecidiye Tabyasının erbeşlerindandı. Seyit Onbaşı'nın görevli olduğu bataryanın topları düşman ateşinden zarar görmüş ve bataryadaki 4 toptan bir tek top sağlam kalmıştı. Bu topun da mermileri namlu ağzına götüren vinci arızalanmıştı. Bunun üzerine Seyit Onbaşı yaklaşık 275 kg. ağırlığındaki top mermilerini sırtlayarak top merdivenlerini çıktı ve mermileri top kundağına yerleştirdi. Seyit Onbaşı, üçüncü atışında İngiliz gemisi Ocean'a isabet sağladı. Atılan mermi geminin bacasından içeri girerek gemiye büyük hasar verdi. Mürettebat gemiyi terk etmek zorunda kaldı. O atıştan sonra Müstahkem Mevki Komutanı, Seyit Onbaşı'dan top mermisi sırtında iken fotoğrafının çekilmesini istendi. Seyit Onbaşı ne kadar zorlansa da top mermisini kaldıramadı. Bunun üzerine Harp Mecmuası için ancak tahta bir mermi maketiyle bugün elimizde olan o fotoğraf çekilebildi.

Seyit Onbaşı'nın vurduğu Ocean gemisi kontrol edilemiyor ve dönerek kıyıya yaklaşıyordu.

Ocean da Bovvet'in batmakta olduğu yerde bir mayına çarptı. İki yaralı gemi Türk topçusunun ateşi altındaydı. Gemiler boşaltılarak kendi hallerine bırakıldı. Amiral de Robeck saat 17'de donanmanın geri kalan zırhlılarına geri dönüş emrini verdi. Çanakkale direnişinin ilk bölümü; İngiliz ve Fransız donanmalarının yenilgisi ve Türklerin zaferi ile son buldu. Çanakkale geçilememişti.

İtilaf Devletleri'nde 18 Mart'ta Boğazı geçmek için 12 büyük zırhlı gemi savaşa katılmıştı. Bunlardan 3'ü batmış, 4'ü de savaş dışı kalmıştı. İngiliz ve Fransızların 44 top ve 800 de insan kayıpları vardı. Diğer gemiler de az çok isabet almışlardı¹⁹.

Türk tarafında ise bataryaların hepsi isabet almıştı. Boğazın girişindeki toplar tamamen susturulmuştu. İç bataryalardan da yaralananlar olmuştu. Topların 8'i kullanılmayacak duruma gelmişti. İnsan

¹⁹ I. Dünya Harbinde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekatı, V. Cilt, s.47.

zayıyatı ise 4 şehit ve 1 yaralı subay olmak üzere 26 şehit ve 53 yaralıdan ibaret olup toplam 79 du. Ayrıca Almanların da 3 er, 1 subay can kaybı ve 14 de yaralıları vardı²⁰.

Türklerin kayıplarına karşılık moral kazançları yüksekti. Aylardan beri İstanbul'da kuşku içinde yaşayan Türkler için Çanakkale deniz zaferi, büyük coşku uyandırmıştı. Türkler, İngiliz donanmasını Boğazdan geri dönmeye zorlamanın büyük heyecanını yaşıyorlardı. 18 Mart akşamı İstanbul ve zafer haberinin ulaştığı bütün Türk şehirlerinde, kasabalarında ve köylerinde evler bayraklarla süslenmiş, aydınlatılmış ve şenlik yapılmıştı. Çanakkale deniz zaferinin dünyada bulunan diğer Müslüman ülkelerde de etkisi görüldü. Sömürge olan Müslüman ve hatta Müslüman olmayan halklar, Emperyalizme karşı bu üstün direnişi ve emperyal güçlerin mağlubiyetini kendi kurtuluşları için önemli bir örnek kabul ettiler.

18 Mart yenilgisi İngiliz asker ve siyasetçileri arasında bazı tartışmalara yol açtı. Amiral de Rocek ile Ian Hamilton arasında anlaşmazlık ortaya çıktı. Donanmanın Çanakkale Boğazı'nı geçmek için yapacağı ikinci bir denemenin kara ordusu tarafından desteklenmesi veya kara ordusunun Gelibolu Yarımadası'na yapacağı bir çıkartma hareketinin donanma tarafından desteklenmesi anlaşmazlığın esas nedeniydi. İngiliz Başbakanı, savaş komitesi, deniz bakanlığı, savaş devam düşüncesindeydiler. Amiral De Robeck tekrar Boğazı zorlayarak İstanbul'u almayı düşünmüşse de bu kararından vazgeçerek kara ordusunun Gelibolu Yarımadası'na yapacağı bir çıkartma hareketinin donanma tarafından desteklenmesi planını kabul etti²¹. Bu yüzden 18 Mart saldırısı bir daha tekrarlanmadı.

Çanakkale Boğazı'ndaki deniz yenilgisi altında kalmak istemeyen ve bu yenilginin olumsuz etkisini her ne pahasına olursa olsun silmek isteyen İtilaf Devletleri talihlerini bu kez de İstanbul'u almak için kara yolundan giderek denemeye karar verdiler.

²⁰ I. Dünya Harbinde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekatı, V. Cilt, s.46.

²¹ A. Thomazi, a.g.e., s.44-47.

Bu yolun Gelibolu yarımadasından geçtiğini düşündüler ve kara ordularını Gelibolu'ya çıkarttılar.

Çanakkale kara savaşlarında da İtilaf Devletleri'nin karşısına kahraman Türk ordusu, Mustafa Kemal Paşa ve diğer kahraman komutanlar çıkacaklar Çanakkale'yi İtilaf Devletleri'ne kapatacaklar ve bütün dünyaya “Çanakkale Geçilmez!” dedirteceklerdir.